

A vas kultúrájának útján SZLOVÉN IPARI MŰEMLEKEK

A szlovén ipari műemlékek általában kevésbé ismertek a hazai nyilvánosság előtt. Olyan objektumokról van szó, amelyek sokaknak mindennaposnak tűnnek, és bennük nem is veszik észre, hogy olyan, valamilyen fontos ipari berendezések maradványairól van szó, amelyek az idő múlásával fontos kulturális műemlékké váltak. Közülük van számos olyan objektum, amely nem csak nálunk számít ritkaságnak, hanem egész Európában is. Számos felvétel közül nehéz volt a legérdekesebbeket kiválasztani, de hisszük, hogy a válogatás illusztratív és a látogatónak betekintést nyújt Szlovénia sokszínű és érdekes megérintett örökségébe. A kiállítás szerzőjének, mag. Tadej Bratának az volt a szándéka, hogy a közismert objektumokon mellett kevésbé ismert helyszíneket is bemutatson. Így szándékosan kihagytunk néhány nagyon fontos ipari műemléket, amelyek szinte minden kiállításon szerepelnek, mint pl. Ljubljana, Ljubljana Városi Villamos Művek, Krupsa vagy a Sečovlje sóleperlő. Ma örülünk azt az ipari örökséget mutatjuk be, amely nincs is annyira szem előtt, de ezt is mondhatnánk, hogy minden közeli szarkon megtalálható! Mindezeket meg kell találnunk, meglátogatnunk és megcsodálnunk.

Kiállított fotók:

- (1) Lokomobíli (gőzgép) 1923-ból - ez a ipari műemlék a bistrai Műszaki Múzeum előtt áll.
- (2) A nyolcszögletű kémények igazi ritkaságnak számítanak Szlovéniában. Ez a 19. századi kémény az egykori oeljei oinküzemben maradt fenn.
- (3) A Soteska pri Dolnjškib toplicah településen az egykor tulajdonosoknak, az Auerspergeknek nagy főúrszék volt, amely ma is működik. Vele együtt fennmaradt a legnagyobb lokomobíli (1926), amely a fűrészüzemeket hajtotta.
- (4) Az egykori borovnicai vasúti völgyhíd pillére 1857-ből, amely az objektum monumentális voltát hivatott szórnyen illusztrálni. Éppen ezért az oszlop előtt áll a modellje.
- (5) Radeče pri Zidanem Mostu településen áll az a közúti híd, amely építése évében, 1898-ban a legnagyobb feszítésválságú híd volt az országban. A híd ma példás módon fel van újítva.
- (6) SINDARU, készült 1912-ben Németországban, ma felújított állapotában a ŠTÖRE STEEL vállalat területén látható.
- (7) A Leonard nevű vízturbína 1901-ből a Javornik pri Jesenicce településen található hengerműben egykor a Lant-főle kettőshengert hajtotta, amellyel az Osztrák-Magyar Monarchia hadihajójának páncéllemezseit hengerehették.
- (8) A svájci Schneiter Szlovéniában már az első világháború előtt ktelepedett és turbinagyárat létesített Škofja Lokában. A Soteska na Dolnjškem településen található vízi erőműben ma is működő erőmű gépeira.
- (9) A mozdonyok vízellátása miatt a Déli Vasút a Karant-vidéken számos monumentális víztornyot épített. A divačai víztorony 1857-ből máig fennmaradt.
- (10) Griže pri Zabukovici településen Cizej mester volt az utolsó olyan szlovén mester, aki közúti gőzhengereket tudott kezelni. A képen Cizej Zettmayer hengere 1936-ból.
- (11) A maribori vasúthely 1899-ben állították fel a legnagyobb gőzkalapácsot, amely ma is működik.
- (12) A Déli Vasút elhagyott hídja 1857-ből Pako faluban.
- (13) 1873-as gőzgép, amellyel a gőzmozdonyok tépéléséhez a Drávából szivattyúztak vizet. A gőzgépet ipari műemlékként a maribori vasutak üzemében őrzik.
- (14) Az egykori ljubljana SMELT nagyvállalat igazgatósága előtt állították fel ezt a gőzgépet, amelyről nem lehet tudni, hogy ki a tulajdonosa és honnan származik. Itt felállították és itt hagyták...
- (15) A falai vízi erőmű generátorháza 1913-ból.
- (16) Ezzel a kompresszorral Hrašnikban a szénbányában sűrített levegővel látták el a pneumatikus kalapácsokat. Kiszolgált szabadteri műemlékként tovább pusztult!
- (17) Kőből készült (vált vasúti híd) a maga korában a kőfaragás és építésiipar remekművének számított. Zidani Most településen ma is egy ilyen 1849-ben épült objektumot használnak!
- (18) Jelsnov völgyhíd lényegesen kisebb a borovnicainál, de 1857 óta ma is használják. A legnagyobb ilyen jellegű épített híd Szlovéniában.
- (19) Ljubljana, Šilkkában az egykori vasutas műhelyeket vasúti múzeumként rendezték be.
- (20) A kivasúti 1903-as mozdonyal turistákat szállít a mežica bányába.

A fotókat készítette és a kiállítást rendezte mag. Tadej Brate, Ljubljana

A kiállítás rendezője Tadej Brate, az ipari régészet magisztere és gépészmérnök. 1947-ben született, Ljubljánában él. Már több mint fél évszázada dolgozik a Kulturális Örökség Védelmi Intézetnél, ahol igazgatói tanácsadóként a szlovén ipari örökség és műemlékek védelméért felel. Munkája során kutatatta Szlovénia ipari múltját, legyezte és krónikása is volt. Több mint 20 könyvet írt és több mint 500 szak- és népszerűsítő cikket közölt a hazai és külföldi technikatörténelem területéről. Ma is számos ilyen jellegű nemzetközi szervezet és múzeum tagja illetve tanácsadója, az örökség konzerválásával és restaurálásával is foglalkozik, előadásokat tart ebben a témában, ha kell, esztergál, hegeszt, kovácsol, de lakatos, szerelői stb. munkát is végez. Évek óta utazik a világban és kutatja a világ ipari örökségét, nagy figyelmet szentel a gőzmozdonyok történelmi fejlődése dokumentálásának.

Tadej Brate lelkes fotós is egyben, munkája során fotókon is megőrökíti ipari örökségünket. Negyed évszázad alatt vaskos fotógyűjteménye keletkezett, amely durva becslés alapján több mint 10.000 egységet jelent! Elsősorban ipari berendezések motívumaira specializálódott, éppen ezért az ő képein ritkán látunk embereket. A gépeknek és készülékeknek önmagukról kell szólniuk. Objektívének kedvencei a gőzmozdonyok, mindenféle vasút és villamos, valamint a régi és új technika egyéb elemei is.

A vas kultúrájának nyomában
SZLOVÉN IPARI MŰEMLEKÉK
A fotókiállításra készült leporelló

Kiadó: Železarski muzej Štore
Felelős kiadó: Slavica Glavan
Szöveg: mag. Tadej Brate
Fotók:: mag. Tadej Brate
Grafikai szerkesztő: Gorazd Tratnik
Nyomda: AS print d.o.o.
Példányszám: 300 db

A kiállítást készítette: Slavica Glavan, Železarski muzej Štore
A kiállítás finanszírozását támogatta: ŠTORE STEEL
A kiállítás A vas európai útja részét képező A vas kultúrájának szlovén útja projekt szerves része
Budapest, 2010, október

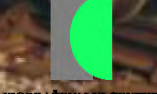

19

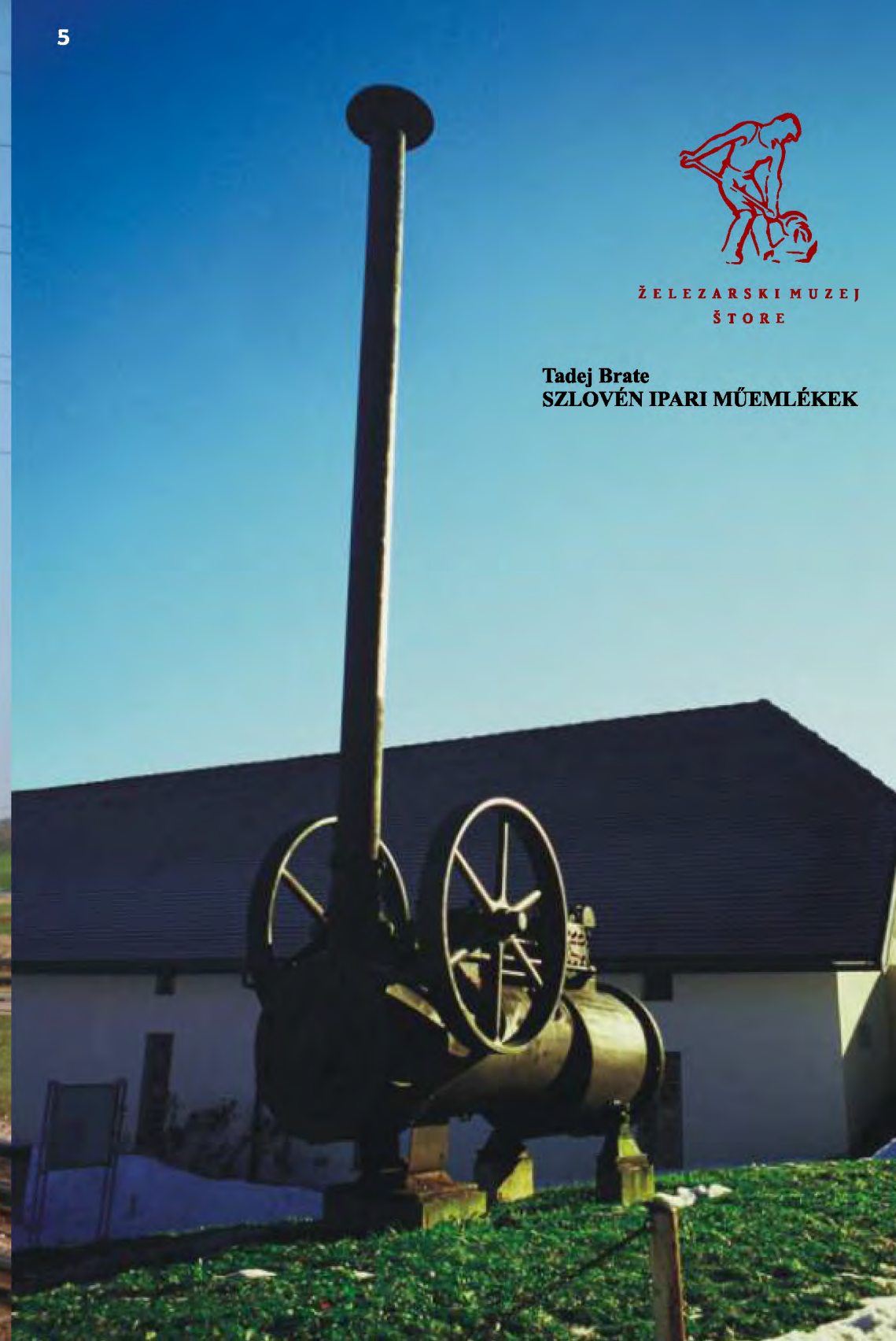
20

6

ŠTORE STEEL

5

ŽELEZARSKI MUZEJ
ŠTORE

Tadej Brate
SZLOVÉN IPARI MŰEMLEKÉK